

ИЗЛАЗИ
четвргом и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНА

Прегилату примају све поште
у Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ :
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

Рукописи не враћају се

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ :
коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 10 ПР. ДИВ.

УРЕДНИК : ЈАННО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 10 ПР. ДИВ.

Љубавна прича

Он је страсно љуби три године дана
И љубав јој збори у свакоме трену;
Она њега слуша увек насмејана,
И у љубав јадник, он верује њему.

Прошло много доба, прошли многи дани,
А његова љубав јоште силна, јака;
Скупише се свати звани и незвани,
Да одведу мому за друга јунака.

Оде мома лепа далеко ван града,
А он тужно гледа и мисли да сневда,
Па лагано шапће да утиша јаде:
„Ах, доћи ће, доћи, моја мила нева“.

Петра С. Талешов.

ИЗ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ

КАПЕТАН КОЧА

— Миленко М. Вукићевић —

Мало има људи, који су у време српског робовања Турцима толико задужили српски народ, да их вековима помиње. Још их је мање који су показали српском народу како се гине за слободу, како се брани отаџбина, како се страда и мре за свој народ. У том малом броју људи на прво место долазе горски хајдуци, који оставише домаћи праг и огњиште па одоше у гору да отуда, из густе шуме, гоне своје вековне непријатеље крвечи се с њима где се год сретну. Исто тако у тај мали број долази и оно мало свесних калуђера, који књигом и молитвом покретаху српски народ на борбу и освету. Али највидније место међу једнима и другима, нема сумње, заузима

знаменити *Коча Капетан*, који је својим радом и јуначком смрћу оставио вечан помен потомству и српском народу, да га се сећа, докле год и једног одушевљеног Србина буде на овом свету. Па о том знаменитом српском јунаку, о том мученику за слободу српскога народа ми данас врло мало знамо. Али томе се не треба чудити. Гигантска дела српских јунака и бораца из првога и другога устанка таква су и толика, да су ранија дела знаменитих јунака и мученика бацили у засенак и потисла их толико, да су нам сву пажњу заузели нови догађаји, а оне, који се одмах пред тим десише, ми их или заборависмо или нам се учинише много ситни према овим крупнијим. То мислим да је узрок, те о Кочи најближи потомци врло мало забележише и оставише даљим потомцима у наслеђе. То је узрок, те се данас о Кочи Капетану мало зна, зна много мање но што то заслужује његов рад, живот јунаштво и мученичка смрт.

Намера ми је да изнесем овде све оно, што сам ја нашао о том знаменитом Србину и јунаку, једно, да га се после сто и десет година сетимо, а друго, да би још кога подстакао да каже коју више о овом знаменитом српском мученику за слободу.

I

Коча капетан рођен је у селу *Пањевицу*. То је без сумње тачно, ма да прота Матеја Ненадовић тврди у својим „Мемоарима“ на једном месту да је родом из села *Ланкишта* у јагодинској нахији (издање Књ. Задр. 17.) Али што се тиче његовога презимена, то се не зна тачно, па тако исто ни од куда долази име *Коча* или *Кочо*. До скоро знало се само то, да се звао капетан *Кочо*, али 1898. године изиђе „Историја Српског Устанка“ од *Лазара Арсенијевића* званог „*Башалаке*“ у којој се на стр. 57. вели да је право име било *Кочи Корун*, па тепајући му, звали га *Кочом*. Је ли ово причање тачно или не то за сад не могу знати. Што се тиче његова презимена, до скоро се држало и свуда по школама учило да се пре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

зивао *Петровић*. Кад је ово презиме унесено у нашу књижевност, то не знам. Колико сам могао трагати, нашао сам, да је први пут *Кочу* назвао *Петровићем* Милан Давид Рашић у својој књижици „Космајка“, која је први пут штампана 1852. год. На стр. 28. те своје књижице вели:

„Измеђ' свију други,
„Ја ти не знам боља —
„Од Петровић Коче
„У његова рата,
„Који Турке живе,
„Неоружан вата!“¹⁾

Међу тим у *Oesterreichisches Militär — Konversations — Lexikon* (Wien 1850) у књизи III. стр. 561, а по њему и у Лексикону Вурцбаховом (*Wurzbach Dr. Constantin Biographisches Lexikon* књига XI. стр. 199—200) стоји *Kocsa, Demeter*,²⁾ дакле *Demeter Kocsa*. Према томе, то би било најстарије име дато томе чувеном јунаку српском с краја 18. века.

Г. М. Ђ. *Милићевић* у свом „Поменуку“ вели да је питао и тражио, па и дознао од старих људи у Пањевацу да се Коча презивао *Анђелковић*; то тврђаше и Персида, унука Кочина по брату му Николи а по синовцу Кочином Богићу, која је рођена 1813. а умрла пре годину две дана овде у Београду. Тако мислим да је без сумње презиме Кочино *Анђелковић*.

Сад да видимо одакле је Кочина породица?

Баталака у својој „Историји Српскога Устанка“ вели да је дознао 1854 од Милована Кукића, који је родом из Златова, а у време „Кочине Крајине“ био војник добровољац, да је Кочин отац дошао из призренског пашалука, што се донекле слаже и са причањем Кочина унука по сестри му *Ружу*, *Милана Д. Рашића* у поменутој књизи (Космајка стр. 86.) Кад се Кочин отац доселио из Ст. Србије у Левач не зна се. Зна се толико да се доселио у Пањевац, ту се оженио и изродио више деце. Од ове деце зна се за *Кочу*, брата му *Николу* и сестру *Ружу*.

Кад је Коча одрастао умре му отац, и он постане домаћин куће. Као домаћин куће доцније уда своју сестру *Ружу* за некога *Анђелка Борђевића*, а брата *Николу* ожени неком *Јованком*. Још раније Коча се занимао трговином, особито трговином са свињама. Тргујући тако и гонећи своју трговину преко Дунава позна се са највиђенијим и најзнатнијим људима с ове и с оне стране Саве и Дунава. Између осталих људи познавао се врло добро са *Јованом Видаковићем* из Неминакућа, дедом нашег књижевника *Милована*

Видаковића. Овај Јован био је знаменит свињарски трговац. Коча се чешће навраћао Јовановој кући, па је с њим заједно и трговао. У ово време Коча још не беше жењен. У кући Јовановој види он Јованову унуку *Босанку*, сестру Милованову, која је била млада и лепа. Кочи се допадне, загледа се у њу и затражи је у оца и деде. Ови беху вољни да му је даду, али како Коча већ беше у годинама, а лепа *Босанка* млада као капља, не хтеде се склонити да пође за Кочу. Тако Коча остаде неожењен.¹⁾

На две године пред „Немачки Рат“ удари Кочи трговина назад. Он пострада и остане многим људима дужан у вилајету. Тада га један од поверилаца тузи јагодинском муселиму да му дуг плати. Коча не имађаше одкуд дуг да плати. Мислећи у себи о том свом јаду, рече: „Кад ћу ја без фајде мога поверитеља трунути у тамници и у кладима, онда боље да се куд из овога света уклоним“. Што рече то и учини. Једне ноћи искраде се, остави кућу, па на једном чуну спусти се Моравом у Дунав, па одатле у Банат. (Баталака „Историја Срп. Устанка“ стр. 57). Шта је с њим даље било, наши извори не знају да кажу. Међу тим пред крај 1787. године он се налазаше као сапунџија (*Seifensieder*) у Темишвару, што значи да је отишао у Темишвар кад је прешао у Банат и да се одао сапунџијском занату.

II

Немачки цар *Јосиф II*. спремаше се још раније да удари на Турке. Он се договори са руском царицом *Екатерина II*. и 1787. године ишао је на састанак њој у Крим. Одмах после овога састанка, почело се све у Немачкој спремати за рат с Турском. У томе је прошла цела друга половина 1787. године. Док је цар испуљавао војску, није хтео пропуштати време узалуд, но је наговарао и напустио многе Србе у Србију да дижу народ на Турке. Немачки повереници јурили су са тајним царским прокламацијама, кретали и бунили народ. С тога је у Србији било све узаврело. Многе устаничке чете, или како их Немци у својим списима зову, хајдучке чете, почеше одмах нападати на Турке по Србији. За све то време у Немачкој је изгледало као да је све на миру, а немачка влада чинила се као да ништа не зна о ономе, што се логађа у Србији.

Између многих знаменитих Срба, који су у ово време прешли у Србију, организовали чете и почели дизати народ на Турке, био је и Коча. Још раније познат као трговац са највиђенијим људима у Србији лако му је било покупити око себе најзнатније људе. Његова устаничка чета беше најпознатија и најбоље уређена. Народ, чим

¹⁾ Космајка.... у Бечу 1852. стр. 28.

²⁾ По овој двојници ваљда је и 1897. ушло у *Streffeurs Österreichisch Militärische Zeitschrift*. 1897. IV. Band, те на стр. 77. стоји *Banatisches Frei-Partislen - Corps*; 1788. unter *Demeter Cotscha* gesammelt.

¹⁾ О овоме гледај аутобиографију Милована Видаковића, у XXX. Гласнику срп. уч. друштва стр. 92. и даље...

је чуо, да ће Немац заратити са Турчином, одмах се почео склањати или у збегове или гомилом прелазити на ону страну Саве и Дунава, јер је знао да ће главно ратиште бити Србија и да ће преко њих газити час једни, час други, као што је то неколико пута било до овога рата. Прелазећи преко Саве и Дунава склањаше свој иметак и своје породице на згодна места, а мушки способни за бој, на позив немачких власти уписиваше се у добровољце - фрајкорце (Serbisches Freikorps).

Међу тим Коча се најјаче истаче међу осталим устаничким вођама у Србији. Турци га се почеше јако плашити и жељаху да му се освете. С тога одмах ударе на Пањевац, ухвате му брата Николу, посеку са осталим одраслијим мушкарцима, а кућу запале. Докле су хватали људе умакне некако Николина жена Јованка, а снаха Кочина са две кћери, Јудатом Видосавом (Видом) и малом Маром и седмомесечним синчићем *Богићем*. Дошавши близу Дунава она остави синчића Богића негде у кукурузу, и похита да преведе своје кћери и преда рођацима, који су раније били измакли и настанили се у Ковину и Баваништу. Неки су били отишли чак у Срем. Кад преда рођацима кћери, она се врати натраг, али сина не нађе где га је била сакрила¹⁾ Онда се врати у Пањевац на згариште. Тамо је остала сама и живела после још неко време.

У томе је већ настала зима. Коча је и даље нападао на Турке и светио им се. Немачка војска већ се прикупила према Сави и Дунаву дуж целе границе, која је била дугачка 180 миља. Цела војска износила је 103 батаљона пешака, 172 ескадрона коњице и доста артиљерије. Главна војска била је у Срему и Банату под фелдмаршалом *Ласцијем*. Српских добровољаца било је уз сваку немачку војску у Ердељу, у Славонији, а највише у Срему и Банату.

Војска је била потпуно спремна и 9. фебруара 1788. године царски пуномоћни министар на Порти *Хербарт Рајкеал* (Herbart Rathkeal) предао је акт Реис-ефендији, којим се објављује рат. И непријатељства су ускоро за тим отпочела.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

¹⁾ Други неки рођаци, који су за њима бегали, наиђу на дете, познаду га, узму собом и преведу у Баваниште. Олатле оду у Срем, у Руму, и ту малог Богића прими неки трговац *Костић*. Богић ту одрасте, па прими и презиме свога добротвора. Доцније пређе у Земун, ту се ожени. Из овога брака 1813. рођена је *Персида Костићева*, удата *Радивојевић*, баба по матери данашњег уредника „Нове Искре“ г. Ристе Олавића. Све ове детаље причала је сама *Персида* 1896. г. г. *Драг. С. Милутиновићу*, проф. Вел. Школе, што је он забележио, и пре неки дан мени саопштио, на чему нека му је хвала од моје стране.

ДВА ВОДЕНА ЦВЕТА

— *Сергије Нормански* — *Сигма*. —

Пруд се одрони и Серјожа упале у густ шушањ од нанесенога лишћа. Покушао је да плива, али није могао. И њега тада обухвати нешто хладно и мокро. Он махаше рукама, покушавајући да се ухвати за жиле од брезе. Снажним покретом једним испале му за руком, да се могао приближити жилама, и он се грчевито ухвати за слабе, блатњаве жиле и привуче се ближе брези. Кад се ухватио обема рукама за њено стабло, опазио је, како се она полако, заједно са гранама и са лишћем, клони паду. У тренутку помисли у себи, како ће кроз најкраће време све то да му падне на главу и још већма га спутати. И он затвори очи и стаде да чека тај час. Он је у том тренутку гледао себе у топлој постељи, под меким покривачем. Мати се нагнула над њим и милује га по глави. За тим угледа оца, са дугом, седом брадом, са строгим и озбиљним изразом лица. Па онда виде и врт, шуму, своја мила ником непозната места, и све страховне часове својега живота, који су му се задржали у памети. Пред њим се брзо мењаху разне слике, он је просто јурио необичном брзином и у исто време осећао је, како му је блато почело да улази у уста. Он не хте да отвори очи, јер је и даље хтео да гледа ова чудна виђења.

Мало подаље, у блату, чу он снажан ход и шуштање траве, као да је скочила каква огромна жабетина. Он отвори очи и угледа чобанче Мићку, који скакаше вичући:

— Господине, држ' се само! Диж се само у вис! Сместа ћу те извући! Серјожа поче да се напреже те се, збиља, издигну нешто изнад површине. Мићке хитро скачући дотрча близу Серјоже, скиде са себе појас и баци му један крај да се ухвати. Серјожа га грчевито стиште. Појас се затегну. Мићка се одупре ногама и полако, пажљиво поче да ступа назад. Појас изгледаше, да ће се свакога тренутка прекинути.

Серјожа се полагао испужа на пруд, одупирући се на ноге. Мићка га шчепа својим снажним рукама и однесе га на боров пањ, што беше ту у близини.

Кад је Серјожа после устао, ноге му дрхтаху као прут, прса му се грчевито дизаху, и изгледаше му као да лете предмети око њега. Њему се учини тако лако, тако необично пријатно, да затвори очи и поче да се тегли. За тим стаде да посматра себе и грохотом се насмеја: из његова капута, из чакшира и из ципела цурило је блато, у којем беше све неко ситно корење и лишће. Пред њиме стајаше Мићка, смејући се на сав глас и трепћући очима.

— Ти се, господине, у мал' не утопи! — рече он. — Па, сад други пут немој да у ципелама и обучен дођеш овамо. Овде се није шалити!

Серјожа га ухвати за руку.

— Мићка, ти мене избави и нека ти је хвала!

— Него; да сам те оставио ваљда у блату, што ли?

И марвинче би човек да избави, кад тако западне, а како не би човека!

На Серјожу је непријатно утицала ова равнодушност Мићкина. Он жуђаше за саучешћем, те брзо потрча обали, као некој светињи, носећи у рукама водено цвеће. За њим се полако крену и Мићка.

Кад је Серјожа стигао био до ограде, Њуша као да дође ван себе. Она поче и да плаче и да се смеје у исти мах, а Серјожа, стидећи се свога прљавог изгледа и до давајући јој цвеће, рече лено:

— Ево вам, Њуша, водено цвеће! Не замерите, што сам такс' дуго... Нехотице сам се оклизнуо и пао у благо...

Њуша спусти своје руке на његова рамена и са светлим очицама од суза гледаше му у лице.

— Оклизнуо! То се и зове оклизнути! Ах, мили мој, како сам се преплашила због вас! Сад видим да сте прави херој! Ви сте тако добри, тако одважни, а ја сам неваљалица једна и без срца! Господе, ала ми је било жао! Ја бих, за цело, отишла у манастир, да сте.. Шта мислите на то?

Она хтеде да га притисне на груди, али јој беше зазорно. За тим се осврну и опази Мићку где држи господинову капу и глупо гледа у њих својим плавим очима, па му рече: „Ти, добри Мићка, заслужујеш награде; ја ћу ти донети колача, а Сергије Владимировић даће ти новаца. Него, иди, молим те, да ти се стадо не разбегне.“

Мићка се застиде и са звиждањем отрча свом стаду.

Њуша се окрену Серјожи, па се гласно стаде смејати.

— Ама, погледајте се, кад вас молим, — рече она; — погледајте се само, како сте смешни! Као да сте од чоколаде..

Серјожа поцрвене и брзо јој одговори:

— Причекајте, Њуша; седите само ту. Идем да се пресвучем.

Али га Њуша ухвати са два прста за крај од хаљине:

— Немојте ићи. Хоћу најпре да вам кажем..

Она се снужди и порумене.

— Видите, Серјожа, ви мени не верујете... Ја сам немилостива, али вас за то ипак љубим... Кад будете свршили универзитет, ја ћу онда поћи за вас. Хоћете ли? Је л'те, да ћете ме узети?...

Серјожи необично лакну у срцу. Он је хтео да је вамоли, да те речи још небројено пута понови али није смео. У том она брзим покретом руке, забаци своју капу назад, приближи му своја напращена усташца и рече: — Но, пољубите ме! Ал' само брзо! Па онда идите и преобуците се, и реците вашој сестри Варји, да сте ме видели овде крај језера... и никоме ништа не казујте о оно е... — и она махну главом на оно, по Серјожу, онако кобно место. — То нека остане само наша тајна. —

Серјожа, усхићен од радости, постоја неколико тренутака, за тим ухвати малену ручицу Њушину, стиску је, па онда брзо отрча кроз дрворед кући.

А Њуша онда полако дође до клупе, седе на њу и стаде да гледа на језеро.

„Драги мој! Како само уме лено да љуби“, — рече она, више некако дремљиво.

Ведро и јасно небо као да беше утонуло у језеро.

II.

Кнегиња Сицка писала је својим пријатељицама и пријатељима:

„Ако нисте за идућу недељу позвани те год на драже место, дођите, mon cher (или ma chere) к мени у Оранијенбаум, на цео дан. Ако нам време допусти, приредићемо у шумици један мали „пик-ник“. Јављам вам (ал' ово нека остане као тајна) да ће код мене бити и м-р Каљачевски. О његовој се учености много говори, он је уз то и добар човек и биће код мене на ручку. Гледајте па, пошто по то, дођите.“

Кнегиња беше разумна жена, с великим везама, и држала је доброг куvara; кнегињица, њена јединица ћерка, једно лепушкasto створење, имала је знатан м-раз, па Сицка у својим позивницама да ни речце није споменула о ученом професору, ипак би њени пријатељи дошли чак из Петерхофа, Царскога Села, Павловска, — из свих тих досадних места за разонођење, где проводе почетак леги угледни Петрограђани

Те је недеље дошло к Сицкој равно двадесеторо. Млађи људи и младе госпе одмах су стали да играју на lawn tennis-у, са окретном елегантношћу, јасно довикујући кад треба: „ај-пле“, и „едвентец“. Даме разговараху о познаницима о скорим свадбама и о унапређењима. Обилнији људи јадаху се један другоме на своје болести, ради којих би требало да иду у Карлсбад, у Кисинген, или у која друга купатила. Било је четири часа. Каљачевски још не беше приспео. Дан' је био прави јулски, с југа се дизаше страшан облак, и кнегиња, на велику тугу младих људи и госпођа, јави да се „пик-ник“ одлаже за другу недељу.

— Сад можемо мало прошетатј по парку, тамо крај Црвенога Пруда. Тамо је тако лено, хладовито, а није далеко одавде.

Даме узеше штитове од кише, кавалери капе, и гости, предвођени кнегињом и њеним братом, лепушкастим ђенералом с необично дугим, седим брцима, упутише се у предвечерњу шетњу. Није друштво ни изишло из врта, иза којег лежаше парк, кад у двориште летњиковца уђе на хитрим кочијама, високи лепушкasti господин, са слабуњавим, енергичним лицем, налик на Енглеза. Он скочи с кола, дође друштву, познаде кнегињу, приђе јој и, скинувши шешир, пољуби је у руку.

— Ви се једва на канисте, учени човече, — рече кнегиња француским језиком: — ја сам мислима да не ћете ни доћи вашој старој пријатељици. Слушала сам да хоће младе даме да вас просто растргну, али тога ћете цвећа и код мене наћи!

(свршиће се)

Б Р Ш Т Е Њ Е

— ГИ ДЕ МОПАСАН —

Пред вратима спахилука чекаху људи у стајаћем руху. Сунце мајско расипало је јасну светлост на рас-

цветане јабуке, округле као грдно велики, ружичасти и мирисави букети, који над целим двориштем прављаху кров од цвећа. Оне су непрестано сејале около себе снег од ситних крувичних листића, који су се лепршали и вртели, падајући у високу траву, где су млечњаци светлили као пламенови а булке личиле на капљице крви.

На ивици ђубришта дремаше једна крмача, с огромним трбухом, док се читав чопор младих прашчића вртљаше око ње, с уковрченим реповима.

Одједном доле, иза дрва спахилучких, зазвони звоно на торњу црквеном. Његов гвоздени звук бацао је на љупком небу свој слаби и далеки позив. Ласте прнуше, као стреле, у плави простор, који затварају огромне непомичне букве. Од времена на време запахицао је мирис коњушнице, помешан са слатким дахом јабукова цвета.

Један од људи испред врата окрете се и повика :

— Хајдемо, хајдемо Мелина, звони већ !

То је био неки крупан сељак, кога тешки пољски послови још не беху погрбили ни наружили. Имао је можда тридесет година. На те речи један старац, његов отац, чворноват као брестово стабло, чворноватих ногу и чланака додаде :

— Та увек се мора на жене чекати !

Друга два старчева сина почеше да се смеју; потом се старији обрте и рече млађем :

— Отиди по њих, Полите, оне се до подне неће кренути.

Млађи уђе у свој вајат.

Јато заустављених патака близу људи нададоше дреку ударајући крилима, па очна гигајући се одоше у бару.

Тада се на вратима отвореног вајата појави једна крупна жена носећи дете од два месеца. Беле траке њене високе капе висиле су јој низ леђа по плету црвеном као ватра, а малиша увијен у бело рубље, лежао је као грба на трбуху те дадиље.

За тим изиде мати, мучно што старија од осамнаесте, ведра и насмејана држећи се за руку са својим мужем. Потом излегоше две старамајке, смежуране као старе јабуке, са очигледним умором у неприродним кичмама, погнутих од дугодневних мучних и тежобних радова. Једна од њих удовица, она узе за руку своју стару прију, која беше напред, и одоше, на челу свите иза детета и бабице. И остали део породице крену се у тој поворци. Најмлађи ношаху вреће пуне ушећереног воћа и у артицама бонбона.

У дољи малена звонара непрестано је одјекивала, дозивајући из све снаге нејаког момчића. Дечурлија се пењаше на ровине; људи се појављиваху на међама а девојке спуштале су ведрице пуне млека на земљу, да би виделе полазак на крштење.

Дадиља, тријумфујући носила је своје живо бреме, обилазећи барице на излоканом путу, између колиба засађених дрвешем. И старци су ишли свечано, мало накривљени, с обзиром на доба и године; а омладини из сваког покрета вирила је жеља за играњем, они су кочоперно гледали на девојке, које су прилазиле да их виде; отац и мати ишли су озбиљни, важни, следејући свом детету, које ће их заступати доцније у животу и

продужити у овом крају њихово име Данти-а, добро познато надалеко у около.

Скренуше и кроз широко поље пођоше еда би избегла неравни пут.

Сад се већ опажала црква, са својим шиљатим звоником. Један отвор под самим кровом од камених плочица; кроза њ продираше и нешто изнутра креташе се тамо амо, одлазећи и враћајући се иза тесног прозора. То је звоно, које непрестано звони, позивајући новорођенче да као први пут ступи у кућу милостивога Бога.

За њима се беше упутило и некакво псето. Бацали су му ушећерено воће, а оно је скакутало око њих.

Врата од цркве била су отворена. Пред олтаром је чекао парох, младић риђе боје, мршав али чврст, то је такође био члан породице Данти, стриц детињи, а брат очев. Он изврши крштење по обредима над својим новим рођаком, који плакаше, окусивши симболички зачин.

Кад церемонија би завршена, породица се заустави на прагу, док свештеник не скиде одежду; и затим се кренуше. Сад је се журно ишло, јер је код свих владала једна иста помисао: ручак.

Свеколика сеоска деца у гомили следовала је овој свити; и сваки пут после бачене шаке бонбона отварао очајну борбу, с прсима у прса и очупаном косом; па и пас је јуришао у гунгулу, да би се дограбио шећера; узалуд су га вукли те за реп, те за уши, те за шапе, он је био тврдоглавији од дечурлије

Дадиља мало уморена обрати се свештенику који је ишао поред ње :

— Дете, госпо'н попо, ако немате ништа противно придржите малко нашег младенца, како бих се размрдала. Готово сам добила грч у стомаку.

Свештеник узе дете, чија бела хаљиница начини јасну белегу на црној мантији, и он га загрли, сплетен, јер не знађаше како да га држи, како ли да га намести. Сви прснуше у смех. Једна од старемајки запита га из далека :

— Море попо, теби је канда жао, што нећеш никад таког имати !

Свештеник не одговори. Ишао је крупним корацима, гледећи укочено малишу у плаве очи, са жељом да га пољуби у округле обрашчиће. Најзад не мога срцу одолети, принесе га к своје лицу и зацмака недахнимице.

На то отац повика :

-- Ма попо ако желиш таквог јелног, кажи само.

И отпочеше да се шале како се људи из равница шале.

Чим се посадише за сто, громко весеље равничана грмну као бура. И друга два млађа сина беху већ испросили; њихове заручнице биле су ту, дошав само због обеда, а званице не престајаху добацивати алузије на будуће догађаје, које обећавају ове везе.

То су биле крупне речи, страшно неслане од којих су се цериле поцрвенеле девојачке, а људи превијали. Ударали су песницама о сто и врискали од смеја. Отац и деда никако се не задржаше на тим неуљудним разговорима. Мати је се осмејивала, а старице се шалиле на свој начин и вицеце добацивале.

Попа је навикнут на ове сељачке необузданости, остао миран, посађен покрај ладиље, задиркујући уснице свога младенца, да би га насмејао. Изгледао је занесен виђењем овога детета, као да никад таквога видео није. Посматрао га је са неком расудном пажњом, у забрињутости озбиљности, у нежности пробуђеној, из дубине, у нежности необичној, чудноватој, живахној а по мало и тужној, због овог малог грешног бића, које беше његов синовац.

Ништа није видео, ништа није чуо, посматрао је дете. Желео је још да га на колена мете, јер је у својим грудима, у своме срцу гајио слатки упечаток од оног тренутка, када га је, враћајући се из цркве, понео. Остао је потресен пред овом ларвом човеком, као пред каквом неизречном тајном, на коју није никад помишљао, пред тајном светом и неприкосновеном, пред задевањем једне нове душе у човечје тело, пред великом тајном живота који почиње, љубави која се буди, порекла која се продужује, човечанства које непрестано корача.

Дадиља је јела, црвена лица, светлих очију; њој је сметао малиша који ју је удаљавао од стола.

Парох јој рече :

— Дајте га мени. Ја нисам гладан.

И опет узео дете. Тада нешта свега шта је око њега било, све ишчезну; а он је остао укочених очију над овом ружичастом и гојазном фигуром; и мало по мало топлота малена тела доспе му кроз рубље и чоју мантије до бутина, продре кроза њ као врло лака, врло пријатна, врло наивна милина, милина прекрасна која му за врте сузе у очима.

Ларма званица, што ручаху, постајаше ужасна. Дете раздражено овим викањем расплака се.

Један глас повика :

— Море попо, дајде му да једе.

И прасак смеја потресе велику одају. Ну мати се беше подигла; она узео свог сина и однесе га у оближњу собу. После неколико минута поврати се изјављујући да мирно спава у својој колевци.

И обед се настави. Људи и жене излажаху од времена на време у двориште, па се враћаху да опет засто седну. Меса, варива, јабуковача и вино загушивали су се у устима, надимали трбухе, засветљавали очи, усхићавали духове.

Ноћ се већ спуштала кад се кавом послужише. Поодавно попе беше нестало, ну никог не зачуди његово осуство.

Напослетку подиже се млада мати да оде и види спава ли још њен малиша. Сад је већ био мрак. Она уђе у собу пипајући; ступала је напред опружених руку, да не би што од намештаја гурнула. Али некакав чудноват шум заустави је уједанпут, и она поплашена побеже, уверена да је чула нечије мицање. Утрча у велику одају, необично бледа, у дрктавици и исприча ствар. Сви се људи подигоше у гомили, наквашени, са претњом у устима; а отац с лампом у руци полете.

Попа, на коленима поред колевке, грцаше, с челом на узглављу где се налажаше главица детиња.

Велизар Ј. М.

ГОСПОЂА ВОЛТЕР

Живила је у прошлом веку, и звала се маркиза Ди Дефан, од својих земљака уважавана је као најдуховитија жена свога доба. Сам наслов „госпођа Волтер“ није са свим погодан, она се у кругу њених обожаваца звала „la heme Voltaire“; у њој су поштовали француски дух великана, пренет у други пол, дух Волтеров у женској љусци. У њеним штампаним писмима, сачуван је јавно најмањи део њене духовитости. Њен је дух бриљирао највећма у разговору, у звонким речима, изговореним у тренутку, и тренутом разнетих, говорен на ветру, и може бити лак као ветар. Да ли би и данас задовољио строге захтеве, ко то може оценити? У овој тачци мора се поверовати очевидцима и слушаоцима, који су славну парискињу због њеног извезбаног језика, поштовали и обожавали, или мрзели и проклињали, а то су били познаваоци првог реда, међу њима је био Волтер први¹⁾.

Салон маркизе Ди Дефан био је крајна супротност онога, какав је био пре тога салон маркизе Рамбулетове за Париз и Француску. Обе су маркизе суште противности: у хотелу Рамбулетове борило се противу суровости литературе, и на тај начин доспело се до пријатности, претераности, неприродности; док је у кући Ди Дефановој важила као највиша литерарна и друштвена врлина: неусиљеност, и природност. Ко свој дух мора прво да тражи или да га недељом потерује ту није пуштан. „Ја волим куће, где ја са мојим свакидањим вицевица могу изаћи на крај“ имао је обичај да каже Монтескије, такође један од председатеља, и он је био радо виђен гост у кући Ди Дефановој. Сме се дакле рећи да је дух који је овде са усана излетао био прави флуид.

Ваш због тога, и било је по кал кад и непријатних вечери. Али ипак не може се одрећи и заслуга овога салона: јака пажња која се још и данас обраћа за све литерарне и умне изналаске, негована је у салонима 17 и 18 века. Како високо стоји — не само вештачка, него и друштвена литература у модерној Француској, и како би тек ниско стајала, да благородне жене, нису пре више од двеста година, изгласале потпуну једнакост духовног племства, и племства по рођењу! Горди на титуле ласкавци дворски, могу покушавати да понизе песника до лакаја; Рохан може бити толики простак, да младог Волтера избије са својим људима; али то не може спречити, а да се пред човеком који држи перо у руци, сва врата сама отварају, и да се у најнеприступачнијим тврдињама сталешких предрасуда не увуче убеђење, да је најзад иметна глава боља, и својим ближњим погоднији, од „наследних“ глушака. Један делић нивелације што је Револуција израдила, може се рећи да је у салонима извршен. Сама госпођа Ди Дефан искрено је припомогла томе, она свакако, није била наклоњена

¹⁾ Хајне (у својој „Немачкој“ стр. 100 св. 3 илустр. издање) вели: у писму г-ђи Ди Дефан. Волтер је са свим усхићен једном мисли ове даме; да све ствари које човек не може никако да разуме, такве су сигурно, да му знати о њима ништа и не вреди.

новим људима, шта више била је заклето непријатељица енциклопедиста и философа, изузимајући при том Волтера јединог бога, којем је се она молила, и коме је у свом срцу подигла домаћу капелу. „Права заслуга све изједначује,“ пише она, не мислећи при том на ма каквог генијалног човека, до једино на своју собарицу, чију искреност и верност похваљује, и због тих особина „све потентате светске“ запоставља. То је баш узрок што ови париски салони заслужују нашу пажњу. Јер они беху легло оних силних умних струја, проузроковачи и подстицаоци богатог књижевног живота, и посред тих салона била је широка става која је водила ка Револуцији, — великом делу вековног ослобођења.

Да поновимо, маркиза је радила у овом правцу са свим несвесно, у политичким стварима била је аконзервативна, и неспособна да се одушевљава оним идејама. Али њена бистра памет направила ју је и против воље револуционарком. Што са религијозности тиче она је признавала за се — у једном биготном друштву — неверовање *sans phrase*. Још у раној младости, уплашила је она родитеље и сроднике, својим слободоумљем. Рођена 1697, кћи једне отмене, али не баш тако богате куће, сродне са најстаријим високим племством француским, она је по тадањем обичају била одведена у манастир на васпитање, и скромне калуђерице, ужаснуше се од петогодишњег детета, које је имало критичког духа као да му је 15 година, и које је доводило у забуну са својим лукавим питањима, и оне калуђерице, што су биле најпознатије са библијом. Породица зовну у помоћ славног проповедника Мусилона, који малог јеретичара узе на миндрос, али се без воље морао смејати малом скептичару. „Она је дивна — рече он — купите јој за 10 пара један катихизис.“ Целог века свог она није знала шта да ради са књижицом, хтела је радо да верује, али није могла, то јој никако није ишло у главу. Кад јој је било 21 година уда се за Маркиза Ди Дефана, дакле, доста доцне, према другим девојкама њеног положаја. Она је била сувише паметна, да не буде пробирач, и најзад пошла је за првог који јој се учинио најбољи. По њеном сопственом признању она је била са свим без темперамента, један створ људски без осећаја и страсти, али у кога је било само разума. Жеља за развођењем била је сувише јака, и она се као и остале њене друге, баци у вртлог отменог париског друштва, али не налазећи задовољства, које су друге имале. Тада је било доба Намесништва. Париз, који се са побожним Лулвиком XIV, лицемерно молио Богу, под веселим принцем регентом пао је од весеља у праву вртоглавицу. И маркиза иђаше са својим мужем готово раздвојена, на свечаности у Пале Ројалу. Принц Регент спази је, и она постаде његова љубазница, али већ после четрнаест дана раздвојише се на потпуно задовољство обеју страна. Да је имала више темперамента а мање духа, нема сумње, да би је принц регент више волео; при свем том, он ипак није био последњи код ње. Ладна и без страсти, млада маркиза живила је животом у коме није било ни најмање страсти, и могла би се с правом сматрати као женски Дон Жуан, који у лову за идеалним уживањем, губи и саму способност уживања.

То је готово трагична црта у појави ове хипердуховите „госпође Волтер.“ Она чезне за свима радостима светским, и свака радост загорчава је сазнањем ње не ништавости; њен дух дејствује управ самоубилачки, он оштро обасјава свуда, где год се она макне, и осветљава јој пут до у најтамније куте. Она увиђа како је овај живот празан, и опет га налази да је укусан и богат. Једном речју, она нати од дуга времена, исто, као и њена околина. Забављање и досада допуњују се. Друштвени живот који се оснива искључиво на тако званом задовољству, мора с временом да постане досадан. А то је било, за време Намесништва душа сјајног париског света, и у госпођи Ди Дефан видимо верну слику тога света, који се хладнокрвно у пороцима дави, добро хоће а рђаво ради, и са изнуреним телом у грех се уваљује. Промене ради, потражи она измирења са мужем, он радо пристаје, и одмах хоће да иде к њој, али она то не трпи она хоће да јој се он најпре удвара једно три месеца, — он венчани муж! — јер несме да изложи „увредљивој сумњи“! У исто доба (око 1730) као да се приближила председнику Хенолту. Страном човеку, изгледа да је према ондашњем аристократском моралном закону, било допуштено брже решавање. Готово за тренут они су већ били пар. Њих је разум спојио: ми се не љубимо, а јаш мање мрзимо, и с тога се можемо добро слагати. Такав је био рачун, и био је тачан.

(свршите се)

БЕЛ. ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ

СТЕЧАЈ

Да бисмо дали већега маха и потстрека за рад на ономе што је „Караџић“ ставио у задатак, расписујемо стечај за ове књижевне саставе:

1. Рад Вука С. Караџића на српској етнографији и фолклору и критична процена тога.

2. Библиографија српско-хрватске етнографске и фолклористичке литературе. — У Библиографију ваља да уђу све до сад штампане народне песме, приповетке, заговетке, пословице, бројанице, музика, предање у опште, опис народног живота и обичаја, ношње и т. д. како оно што је штампано на српском или хрватском језику тако и оно што је штампано на ком страном језику; како оно што је уштампано у посебним издањима, тако и оно што је изашло у повременим списима, алманасима, календарима, листовима и т. д. — За тим посебно у библиографију ваља да уђу све расправе и чланци, штампани било на српском или хрватском језику, било на коме страном а говоре о српској или хрватској етнографији и фолклору.*)

*) Онима који би хтели радити Библиографију напомињемо да је у пољскоме етнографско-етнографском месечнику „Wisla“ за 1901. г. извршио Stanislaw Ciszewski Folklorystyka chorwacko-serbiska, przegląd historyczno-bibliograficzny. — За часописе Wisla ваља се обратити на адресу: Redakcji i Ekspedycji Wisly, Księgarnia M. Arcta Warszawa, Nowy-Swiat, 53.

Награда је за сваки састав који издржи утакмицу сто динара у сребру.

Такмичари ваља да пошљу своје саставе најдаље до 1. јануара 1901. год. Уредништву „Караџића“, које ће их предати двојници референата на савесну оцену.

Сем овога уредништво „Караџића“ расписује стечај још за две **расправе** из области српске етнографије и фолклора за које такмичарима оставља слободан избор предмета обрале.

Расправе које издрже утакмицу наградиће се са по **педесет** динара у сребру. — Рок им је за слање уредништву до 1. јула 1901. год.

Сви састави који буду примљени штампаће се било у „Караџићу“ било на ком другом месту, одакле ће се оштампати засебно, и половича примерака остаће „Караџићу“ а половина ће се уступити дотичним писцима.

УРЕДНИШТВО „КАРАЈИЋА“.

Добили смо на приказ од Управе Српске
Књижевне Задруге :

Осмо коло задругиних књига, које доноси задругарима ових седам свезака (51—57).

1.) *Домаћи писма Доситија Обрадовића*, за штампу приредио Милутин К. Драгутиновић.

2.) *Лирске песме Симе Милутиновића Сарајлије* с предговором Андре Гавриловића и са сликом песниковом.

3.) *Приповетке Лазе К. Лазаревића*, свеска II, за штампу приредио Љубомир Јовановић.

4.) *Слике из сеоског живота* написао Јанко М. Веселиновић, свеска II.

5.) *Ивкова слава*, приповетка Стевана Сремца.

6.) *Исландски рибар* роман Пјера Логџа, с француског превела Тилија Довијанијева.

7.) *Воћке и воће*, написао Благоје Тодоровић.

Ове књиге може добити сваки који положи Задругарски улог било Управи непосредно било ком од управних повереника. Задругарски су улози: улагачки — 6 динара, оснивачки — 10 дин, а добротворски 150 дин.

За досад пријављене задругаре разашли су се књиге унутрашњост већ од неколико дана, и то по релу којим су повереници послали улоге Управи а београдским члановима почињу се књиге раздавати и разашли од 22 децембра.

НЕДЕЉНИ РЕПОРТОАР

Уторник, 11. јануара: *Живот је сан*, драма у пет чинова, написао Калдерон по Вестовој пре ради превео Александар Сандић.

Четвртак, 13. јануара: *Мизантроп*, комедија у пет чинова од Молијера, превео с француског Сима Матавуљ.

Петак, 14. јануара: Дневна представа: *Цандрљив муж*, комедија у три чина, од Јована Ст. Поповића. — Вечерња представа: *Ивкова слава*.

комад из нишког живота у четири чина, с певањем, по приповетки Ст. Сремца, удесио В. М. Миљковић.

Недеља 16. јануара: Дневна представа: *Вилхелм Тел*, драма у пет чинова, од Фр. Шилера, превео с немачког Спирос Д. Которанин. — Вечерња представа: *Пшичар*, оперета у три чина од М. Веста и Л. Хелда. Музика од Карла Целера.

ОД УРЕДНИШТВА

Ево већ уђосмо и у нову годину, а велика већина наших старих претплатника није положила претплату. Нама је веома жао што ћемо најзад бити принуђени да се с њима разрачунавамо на начин који никоме не може бити у вољи. А поштена реч да ни једнога нећемо пустити на лихо! Оно, било је и до данас изношења имена на јавности, али ми се нећемо само на том зауставити. Уверени смо већ да је и тај барут овлажио и да многима ни то није ништа. Ми ћемо се само донекле тога држати и то у толико у колико му име изнесемо, али што ће уз то „гарнирунга“ добити тим се заиста подичити неће.

Зато препоручујемо свима да нам дуг до **20 јануара ове године измире**. Не учине ли то, нека се не љуте. Јер није право да за њихово задовољство неко посрће, одваја залог од својих уста и доводи себе у неприлику. Ми смо дали колико смо кадри били — право је да нам се то плати.

Ми још овај **једини и последњи пут** молимо. Сваком је у интересу да прође без галаме. Пожурите, људи!

Садржај: Љубавна прича — Капетан Коча — Два водена цвета — Криштење — Г-ђа Волтер — Белешке из књаж — Репертоар Од Уредништва.

Власник Ст. М. Веселиновић — Штампариа С. Хрговица. — уредник Јанко М. Веселиновић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS